

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ,
ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ**

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ І СТРАХУВАННЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“Управління фінансовою санацією підприємств”
(для магістрів)**

Київ – 2018

Підготовлено доцентом кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Л. Л. Варениченко

Затверджено на засіданні кафедри фінансів, банківської та страхової справи ННІМЕФ ПрАТ
«ВНЗ МАУП» (протокол № 10 від 15.03.18)

Затверджено Вченою радою Навчально-наукового інституту менеджменту, економіки та
фінансів ПрАТ «ВНЗ МАУП» (протокол № 3 від 19.03.18)

Варениченко Л. Л. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Управління фінансовою санацією підприємств” (для магістрів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. – 59 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, програмний матеріал для самостійного вивчення дисципліни, запитання і завдання для самостійного повторення матеріалу та самоконтролю знань з дисципліни, плани семінарських занять, теми рефератів, методичні вказівки до виконання індивідуального завдання, перелік питань з курсу для підготовки до підсумкового контролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП)
2018

© ДП «Видавничий дім
«Персонал», 2018

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	с. 4
2. Тематичний план дисципліни.....	с. 5
3. Питання самостійного опрацювання студента та самоконтролю знань.....	с. 6
4. Зміст семінарських та практичних занять.....	с. 40
5. Індивідуальне завдання студента.....	с. 43
5.1. Науковий реферат.....	с. 44
5.2. Індивідуальне навчально-дослідне завдання студента.....	с. 45
6. Перелік питань з курсу для підготовки до підсумкового контролю.....	с. 53
7. Список літератури.....	с. 56

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Стабільне функціонування підприємницьких структур є одним із найважливіших факторів економічного розвитку суспільства на ринкових засадах. Але сучасна практика господарювання свідчить, що значна частина вітчизняних підприємств перебуває у кризовому стані, який характеризується розбалансованістю їх діяльності, втратою платоспроможності та підвищеною ймовірністю банкрутства. З огляду на те, що виникнення кризи на підприємстві несе загрозу його існуванню і пов'язане з відчутними втратами капіталу, необхідне виявлення ознак і природи кризи на самих ранніх стадіях з метою своєчасного використання можливостей її нейтралізації.

Зрозуміло, що неодмінною умовою оздоровлення вітчизняної фінансової системи є санація суб'єктів господарювання. Лише у такому разі можна буде відновити платоспроможність і прибутковість основної маси платників податків, а отже, оздоровити державну фінансову систему.

На вимогу часу запроваджено навчальну дисципліну “Управління фінансовою санацією підприємств”, яка входить до складу нормативних навчальних дисциплін підготовки магістрів зі спеціальності “Фінанси” за всіма магістерськими програмами.

Предметом вивчення дисципліни є система фінансово-економічних відносин, які виникають у процесі антикризового управління фінансами підприємства, санації, реорганізації, банкрутства та ліквідації суб'єктів господарювання.

Метою викладання дисципліни є надання студентам базових знань з питань управління санацією, реструктуризацією та ліквідацією суб'єктів господарювання.

У процесі вивчення дисципліни вирішуються такі основні **завдання**:

- вивчення сутності фінансової санації, її економічний зміст та порядок проведення;
- з'ясування необхідності та змісту організації контролінгу на підприємстві;
- набуття навичок складання плану санації;
- оволодіння прийомами та методикою проведення санаційного аудиту;
- освоєння методів, правил та умов фінансування санації;
- вивчення механізмів проведення санаційної реструктуризації та реорганізації суб'єктів господарювання;
- з'ясування економіко-правових аспектів санації, банкрутства та ліквідації підприємств;
- оволодіння методологією оцінки вартості майна підприємств;
- освоєння форм та методів державної фінансової підтримки санації суб'єктів господарювання.

Студент повинен

уміти:

- розраховувати показники ефективності санації;
- здійснювати розшифрування кредиторської заборгованості за окремими контрагентами, обсягами заборгованості та строками погашення;
- визначати рівень ризику санаційних заходів;
- здійснювати поглиблений аналіз фінансового стану підприємства;
- систематизувати причини фінансової кризи;
- складати план фінансового оздоровлення підприємства;

знати:

- основні поняття фінансової санації;
- методи, правила та умови фінансування санації;
- механізми проведення санаційної реструктуризації та реорганізації.

Дисципліна “Управління фінансовою санацією підприємств” тісно пов'язана з іншими дисциплінами фахового спрямування: “Фінанси підприємств”, “Фінансова діяльність суб'єктів господарювання”, “Фінансовий менеджмент”.

Методичні матеріали щодо самостійного вивчення дисципліни містять програмний матеріал з окремим виділенням питань, розгляд яких не передбачено планами лекційних

занять, запитання і завдання для самостійного опрацювання студентами матеріалу та самоконтролю знань з дисципліни, плани семінарських занять, теми рефератів, методичні вказівки до виконання індивідуального завдання, перелік питань з курсу для підготовки до підсумкового контролю, список літератури. На семінарських заняттях передбачається детальний розгляд програмних питань, які на лекціях розглядаються у загальному виді та потребують детального самостійного вивчення студентами.

Основними завданнями контролю знань студентів є оцінювання засвоєння ними теоретичних знань та практичних навичок з дисципліни “Управління фінансовою санацією підприємств”. При цьому контрольні заходи мають стимулювати:

- систематичну самостійну роботу над навчальним матеріалом, забезпечити закріплення та реалізацію набутих теоретичних знань при виконанні практичних та індивідуальних завдань;
- прищепити навички відповідального ставлення до своїх обов’язків, самостійного цілеспрямованого пошуку потрібної інформації, чіткої організації виконання у відповідний термін всіх навчальних завдань.

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного та підсумкового контролю знань за 100-бальною шкалою.

Для оцінки знань зміст дисципліни поділяється на 2 модулі. Перший модуль включає два змістовні модулі, пов’язані з розглядом концептуальних основ фінансової санації та фінансово-санаційною спроможністю підприємства.

Другий модуль також включає два змістовні модулі пов’язані з фінансуванням санації та організаційно-правовими аспектами санації.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни** **“УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
Змістовий модуль I. Суть, передумови та підготовка фінансової санації підприємства	
1	Санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення
2	Аналітичне забезпечення проведення фінансової санації
3	Планування фінансової санації
4	Санаційний аудит
Змістовий модуль II. Джерела фінансових ресурсів і основні інструменти санації підприємства	
5	Внутрішні джерела фінансової санації підприємства та механізм їх залучення
6	Залучення зовнішніх фінансових джерел для санації підприємства.
7	Державна фінансова підтримка санації підприємства
8	Реструктуризація як основний інструмент санації
9	Оцінка вартості майна підприємства
10	Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємств

ЗМІСТ
дисципліни
“УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ САНАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ”

**Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст
та порядок проведення**

Питання для самостійного опрацювання

1. Організація менеджменту фінансової санації підприємства.
2. Класична модель фінансової санації.

Питання для самоконтролю

1. Фінансова криза на підприємстві та її симптоми.
2. Внутрішні та зовнішні причини кризи.
3. Види та фази фінансової кризи.
4. Криза стратегії.
5. Криза прибутковості.
6. Криза ліквідності.
7. Економічна сутність санації.
8. Мета та зміст фінансової санації.
9. Різні погляди на сутність, цілі та завдання санації.
10. Типи санаційних заходів.
11. Умови, за яких може прийматися рішення про проведення санації підприємства.
12. Організація менеджменту санації на підприємстві.
13. Порядок проведення санації.
14. Класична модель фінансової санації.

Ключові слова: банкрутство, фінансова криза, стратегічна криза, криза прибутковості, криза ліквідності, санація, менеджмент санації, мирова угода.

Тестові завдання

1. Фінансова криза на підприємстві – це:

- a) відсутність у підприємства довгострокових факторів успіху;

- б) діяльність підприємства у неприбутковій зоні;
- в) фаза розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини;
- г) банкрутство підприємства.

2. До головних екзогенних факторів фінансової кризи відносять:

- а) низьку якість менеджменту;
- б) недоліки у виробничій сфері;
- в) спад кон'юнктури в економіці загалом;
- г) низький рівень кваліфікації персоналу;
- д) низький рівень маркетингу та втрата ринків збуту продукції.

3. До головних ендогенних факторів фінансової кризи відносять:

- а) значний рівень інфляції;
- б) кризу окремої галузі;
- в) нестабільність фінансового та валютного ринків;
- г) брак інновацій та раціоналізаторства;
- д) посилення монополізму на ринку.

4. Криза прибутковості – це:

- а) коли на підприємстві зруйновано виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху;
- б) коли постійні збитки зменшують власний капітал, що призводить до незадовільної структури балансу;
- в) коли підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати неплатоспроможності.

5. Санація підприємства – це:

- а) система організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну його структури, системи управління, форм власності, організаційно-правових форм;
- б) система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення

платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства-боржника у довгостроковому періоді;

в) система заходів щодо визнаного банкрутом підприємства, пов'язаних із задоволенням вимог кредиторів продажем його майна та ліквідацією юридичної особи боржника;

г) система примусових заходів впливу на підприємство з метою відновлення його ліквідності та платоспроможності.

6. До організаційно-правових санаційних заходів відносять:

а) модернізацію та оновлення виробничих фондів;

б) створення та фінансування системи перепідготовки кадрів;

в) пошук і пропозиція альтернативних робочих місць;

г) мобілізацію та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства;

д) підвищення якості менеджменту.

7. До соціальних санаційних заходів відносять:

а) вдосконалення організаційної структури підприємства;

б) вдосконалення організаційно-правових форм бізнесу;

в) створення та фінансування системи перепідготовки кадрів;

г) зменшення простоїв та підвищення ритмічності виробництва.

8. До фінансово-економічних санаційних заходів відносять:

а) мобілізацію санаційних резервів у сфері виробництва;

б) мобілізацію та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства;

в) зниження собівартості продукції;

г) звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур.

9. До виробничо-технічних санаційних заходів відносять:

а) звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур;

б) поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу;

в) поліпшення якості продукції та зниження її собівартості;

г) пошук і пропозиція альтернативних робочих місць.

10. До функціональних завдань менеджменту санації відносять:

- а) пошук альтернатив, прогнозування та оцінювання їх реалізації (добір і оцінювання необхідного каталогу санаційних заходів);
- б) постановку цілей;
- в) реалізацію, контроль, аналіз відхилень;
- г) усі відповіді правильні.

11. Рішення про проведення фінансової санації приймається:

- а) з ініціативи суб'єкта господарювання, який перебуває в кризі;
- б) з ініціативи Державного органу з питань банкрутства, якщо йдеться про державні підприємства;
- в) з ініціативи НБУ, якщо йдеться про оздоровлення комерційного банку;
- г) з ініціативи заставодержателя цілісного майнового комплексу підприємства;
- д) з ініціативи фінансово-кредитної установи;
- е) усі відповіді правильні.

12. Класична модель фінансової санації включає в себе:

- а) оголошення підприємства банкрутом;
- б) рішення господарського суду про проведення санації;
- в) причинно-наслідковий аналіз;
- г) внесення до реєстру неплатоспроможних підприємств;
- д) немає правильної відповіді.

13. Добровільна ліквідація підприємства-боржника – це:

- а) процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється за рішенням господарського суду;
- б) процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється за рішенням аудиторської компанії;
- в) процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється поза судовими органами на підставі рішення власників або угоди, укладеної між власниками даного підприємства та кредиторами і під контролем кредиторів;

г) процедура ліквідації неспроможного підприємства кредиторами на підставі укладеної угоди.

14. До факторів, що зумовлюють стратегічну кризу, відносять:

- а) незадовільну структуру капіталу;
- б) неефективний апарат управління;
- в) значні запаси готової продукції на складі;
- г) великі обсяги низьколіквідних оборотних активів;
- д) ризиковані великі проекти.

15. До факторів, що зумовлюють кризу ліквідності, відносять:

- а) неефективну політику збуту та асортиментну політику;
- б) високі витрати на персонал;
- в) невиправдане завищення цін;
- г) збитковість окремих структурних підрозділів;
- д) незадовільну структуру капіталу.

Література [1; 8; 10;17; 19-24]

Тема 2. Аналітичне забезпечення проведення фінансової санації

Питання для самостійного опрацювання

1. Система раннього попередження та реагування.
2. Управління ризиками як функціональне завдання санаційного контролінгу.
3. Експрес-діагностика фінансового стану.

Питання для самоконтролю

1. Показники-індикатори фінансової кризи.
2. Поглиблений аналіз фінансового стану неплатоспроможного підприємства.
3. Застосування СВОТ-аналізу.
4. Методи прогнозування банкрутства.
5. Сутність контролінгу та необхідність, його запровадження на підприємстві.
6. Інструменти та методи контролінгу.
7. Аналіз шляхів досягнення беззбитковості підприємства.

Ключові слова: прогнозування банкрутства, санаційний контролінг, інструменти контролінгу, фінансовий стан, неплатоспроможність підприємства.

Тестові завдання

1. Підприємство вважатиметься неплатоспроможним, якщо:

- а) наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення в установленій строк вимог, висунутих до підприємства кредиторами;
- б) коефіцієнт абсолютної ліквідності є меншим за 0,2;
- в) коефіцієнт покриття дорівнює 1;
- г) надто низьким є значення показника фінансового лівериджу;
- д) до арбітражного суду надійшов позов з боку кредиторів.

2. Система раннього попередження та реагування включає:

- а) прогнозування можливих сценаріїв розвитку підприємства;
- б) визначення індикаторів раннього попередження та реагування;
- в) бенчмаркінг;
- г) формування інформаційних каналів;
- д) страхування фінансових ризиків.

3. Головним завданнями стратегічного планування є:

- а) визначення стратегічних напрямів діяльності підприємства;
- б) бюджетування;
- в) розробка дерева цілей;
- г) аналіз відхилень;
- д) визначення горизонтів планування.

4. До основних характерних ознак бюджетування відносять:

- а) короткостроковість;
- б) середньостроковість;
- в) високий рівень конкретизації;
- г) низький рівень конкретизації.

5. Діагностуючи сильні та слабкі сторони підприємства, а також потенційні ризики та додаткові шанси, застосовують методи:

- а) СОФТ-аналіз;
- б) бенчмаркінг;
- в) нуль-базис бюджетування;
- г) вартісний аналіз;
- д) СВОТ-аналіз.

Література [12; 13; 15; 16; 18; 22; 25; 29]

Тема 3. Планування фінансової санації

Питання для самостійного опрацювання

1. Розробка стратегії санації підприємства.
2. Особливості плану санації, яка проводиться за ухвалою господарського суду.
3. Контроль за виконанням плану санації.

Питання для самоконтролю

1. Структура плану санації.
2. Аналіз руху готівки підприємства.
3. Аналіз ліквідності активів та балансу загалом.
4. Структура боргу.
5. Аналіз дебіторської заборгованості.
6. Прогноз фінансових результатів.

Ключові слова: стратегія санації, програма санаційних заходів, план санації, ефективність санації.

Тестові завдання

1. У каталог санаційних заходів у рамках Crash-програми можуть входити заходи:

- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
- б) мобілізація прихованих резервів шляхом продажу окремих позицій активів;
- в) проведення капіталовкладень;
- г) організація санаційного контролінгу;

д) зворотний лізинг.

2. Фінансовий план включає в себе такі позиції:

1...; 2...; 3...; 4...; 5... .

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначає:

- а) частину короткострокової заборгованості, яку підприємство може погасити найближчим часом;
- б) частку довгострокових позик, залучених для фінансування активів підприємства;
- в) ступінь мобільності використання власних коштів підприємства;
- г) частку чистого оборотного капіталу у структурі активів балансу;
- д) залежність підприємства від довгострокових зобов'язань.

2. Показник Cash-Flow характеризує:

- а) розмір чистих грошових потоків, які залишаються у розпорядженні підприємства;
- б) розмір чистого прибутку підприємства;
- в) обсяг вхідних грошових потоків підприємства;
- г) обсяг реалізації продукції;
- д) чистий прибуток та амортизацію.

3. Основні показники ліквідності та платоспроможності підприємства:

- а) коефіцієнт покриття;
- б) рентабельність продажу;
- в) оборотність оборотних засобів;
- г) коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Література [1; 8; 10; 13; 15; 19-24]

Тема 4. Санаційний аудит

Питання для самостійного опрацювання

1. Порядок проведення санаційного аудиту.
2. Експертна оцінка запланованих санаційних заходів.
3. Аудит виробничо-господарської діяльності підприємства.

4. Ситуація підприємства на ринках факторів виробництва та збуту готової продукції.
5. Акт аудиторської перевірки.

Питання для самоконтролю

1. Сутність санаційної спроможності підприємства.
2. Визначення санаційної спроможності підприємства як головна мета санаційного аудиту.
3. Характерні риси санаційного аудиту.
4. Методика та етапи проведення санаційного аудиту.
5. Програма аудиту.
6. Збір і систематизація інформації про підприємство.
7. Оперативне та стратегічне становище підприємства.
8. Методика поглибленого оцінювання фінансового стану неплатоспроможного підприємства.
9. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства.
10. Розрахунок та аналіз фактичних показників і тенденцій розвитку.
11. Оцінка глибини фінансової кризи.
12. Аналіз причин і симптомів фінансової кризи.
13. Виявлення сильних і слабких сторін на підприємстві.
14. Прийняття рішення про доцільність санації чи ліквідації підприємства.
15. Складання акта аудиторської перевірки.

Ключові слова: санаційний аудит, санаційна спроможність, програма аудиторської перевірки, акт аудиторської перевірки.

Тестові завдання

1. Основна мета санаційного аудиту – це:

- а) визначення достовірності звітності підприємства, її повноти і відповідності чинному законодавству;
- б) формування висновків щодо реального фінансового стану підприємства;

- в) оцінювання санаційної спроможності підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції;
- г) розробка санаційної концепції підприємства;

2. Замовниками санаційного аудиту підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, можуть бути:

- а) позикодавець (наприклад, банківський консорціум) — якщо вирішується питання про надання санаційного кредиту;
- б) підприємство-боржник — якщо воно пропонує укласти мирову угоду та здійснити санацію в ході провадження справи про банкрутство;
- в) державна комісія з цінних паперів та фондового ринку — у разі емісії цінних паперів;
- г) потенційний санатор — якщо вирішується питання про санацію підприємства його реорганізацією (злиттям, приєднанням);
- д) консалтингова фірма — у разі розробки плану санації.

3. До основних показників, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність підприємства, відносять:

- а) показник фінансового лівериджу;
- б) показник абсолютної ліквідності;
- в) коефіцієнт покриття;
- г) коефіцієнт автономії;
- д) коефіцієнт фінансової стабільності.

4. До основних показників оцінки ділової активності підприємства належать:

- а) продуктивність праці;
- б) фондвіддача;
- в) оборотність коштів у розрахунках;
- г) оборотність основного капіталу.

Література [7; 20; 22]

Тема 5. Внутрішні джерела фінансової санації підприємства та механізм їх залучення

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття та класифікація внутрішніх джерел фінансової стабілізації.
2. Визначення потреби в інвестиційному та в оборотному капіталі.

Питання для самоконтролю

1. Форми фінансової санації.
2. Джерела фінансування санаційних заходів.
3. Визначення потреби у капіталі, необхідному для фінансування санації підприємства.
4. Потреба у капіталі для реалізації санаційних заходів виробничо-технічного характеру.
5. Потреба в інвестиційному капіталі.
6. Потреба в оборотних коштах.
7. Зміст фінансової рівноваги на підприємстві.
8. Умови забезпечення фінансової рівноваги.
9. Золоте правило фінансування.
10. Золоте правило балансу.
11. Правило вертикальної структури капіталу.
12. Ефект фінансового лівериджу.
13. Оптимальна структура капіталу.
14. Незадовільна структура балансу.
15. Внутрішні джерела фінансової стабілізації.
16. Збільшення вхідних грошових потоків, що мають внутрішній характер.
17. Збільшення виручки від реалізації. Реструктуризація активів.
18. Мобілізація прихованих резервів.
19. Рефінансування дебіторської заборгованості.
20. Зменшення вихідних грошових потоків.
21. Зниження собівартості продукції.
22. Резерви зниження собівартості.

Ключові слова: форми санації, золоте правило фінансування, золоте правило балансу, правило вертикальної структури капіталу, фінансова стабілізація підприємств, вхідні грошові потоки, вихідні грошові потоки.

Тестові завдання

1. За формальними ознаками розрізняють такі види санації:

- а) санація із збереженням статусу юридичної особи;
- б) санація без збереження статусу юридичної особи;
- в) санація на ухвалу господарського суду;
- г) санація без залучення на підприємство додаткових фінансових ресурсів

та із залученням нового фінансового капіталу.

2. Санація із залученням нового фінансового капіталу може набирати форму:

- а) конверсії власності у борг;
- б) конверсії боргу у власність;
- в) мирової угоди;
- г) зменшення номінального капіталу з подальшим його збільшенням;
- д) правильної відповіді немає.

3. Санація без залучення на підприємство додаткових фінансових ресурсів може набирати форму:

- а) зменшення номінального капіталу підприємства;
- б) зменшення номінального капіталу підприємства з подальшим його збільшенням;
- в) емісії облігацій конверсійної позики;
- г) безповоротної фінансової допомоги персоналу.

4. Потреба у капіталі – це:

- а) кінцева стадія непрогнозованого процесу втрати потенціалу розвитку підприємства, у ході якого структура капіталу та ліквідність погіршуються;
- б) сукупність вкладів у майно підприємства для забезпечення його діяльності в розмірах, визначених установчими документами;

в) виражена у грошовому еквіваленті потреба підприємства у грошових та матеріальних засобах, необхідних для виконання поставлених цілей та забезпечення фінансової рівноваги;

г) всі відповіді правильні.

5. До факторів, які впливають на обсяги потреби в інвестиційному капіталі, відносять:

- а) виробничу програму;
- б) розмір статутного капіталу;
- в) організацію процесу виробництва;
- г) форми розрахунків.

6. До факторів, які впливають на обсяги потреби в оборотному капіталі, відносять:

- а) розмір підприємства;
- б) умови постачання підприємства;
- в) вид діяльності;
- г) вартість машин та обладнання, які заплановано придбати.

7. Фінансова рівновага – це:

а) покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності й платоспроможності підприємства, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів фінансово-економічного характеру;

б) покриття засвідчених у балансі збитків на основі одержання санаційного прибутку;

в) здатність юридичної чи фізичної особи своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання;

г) стан фінансів підприємства, за якого грошові надходження дорівнюють потребі в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань суб'єктів господарювання або перевищують її.

8. Фінансова рівновага передбачає:

- а) рівність кредиторської та дебіторської заборгованості;
- б) рівність власного та позичкового капіталу;
- в) рівність резервів ліквідності на початок та кінець періоду;
- г) рівність грошових надходжень підприємства та потреби в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань;
- д) усі відповіді правильні.

9. До основних заходів, за рахунок яких досягається збільшення вхідних грошових потоків, відносять:

- а) реструктуризацію кредиторської заборгованості;
- б) заморожування інвестицій;
- в) рефінансування дебіторської заборгованості;
- г) перегляд дивідної політики;
- д) правильної відповіді немає.

10. До основних заходів, за рахунок яких досягається зменшення вихідних грошових потоків, відносять:

- а) рефінансування дебіторської заборгованості;
- б) реструктуризацію кредиторської заборгованості;
- г) мобілізацію внутрішніх резервів самофінансування;
- д) залучення додаткового акціонерного (пайового) капіталу.

11. Золоте правило фінансування вимагає:

- а) фінансування основних засобів за рахунок власного капіталу та довгострокових позик;
- б) фінансування довгострокових капіталовкладень за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період;
- в) додержання певного співвідношення між власним та позичковим капіталом підприємства;
- г) щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються у реальні чи фінансові інвестиції.

12. Правило вертикальної структури капіталу вимагає:

а) фінансування основних засобів за рахунок власного капіталу та довгострокових позик;

б) фінансування довгострокових капіталовкладень за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період;

в) додержання певного співвідношення між власним та позичковим капіталом підприємства;

г) щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються у реальні чи фінансові інвестиції.

13. Золоте правило балансу вимагає:

а) фінансування основних засобів за рахунок власного капіталу та довгострокових позик;

б) фінансування довгострокових капіталовкладень за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період;

в) додержання певного співвідношення між власним та позичковим капіталом підприємства;

г) щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються у реальні чи фінансові інвестиції;

д) правильні відповіді – а); б).

14. Ефект фінансового лівериджу характеризує:

а) підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позичкового капіталу, якщо рентабельність активів перевищує проценти за кредит;

б) залежність рентабельності власного капіталу підприємства від рентабельності всіх активів, процентів за кредит та коефіцієнта заборгованості;

в) ефект фінансування діяльності та підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок збільшення частки позичкового;

г) усі відповіді правильні.

15. Правило фінансування, яке вимагає, щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються у реальні чи фінансові інвестиції, називається:

- а) золотим правилом балансу;
- б) золотим правилом фінансування;
- в) золотим банківським правилом;
- г) правилом узгодженості строків;
- д) правильні відповіді – б); в); г);
- е) правильної відповіді немає.

16. До вхідних грошових потоків підприємства відносять:

- а) амортизаційні відрахування;
- б) прибуток від основної діяльності;
- в) здійснення реальних та фінансових інвестицій;
- г) доходи від інвестиційної діяльності;
- д) усі відповіді правильні.

17. До санаційних заходів у рамках реструктуризації активів відносять:

- а) мобілізацію прихованих резервів;
- б) використання зворотного лізингу;
- в) оптимізацію структури розміщення оборотного капіталу;
- г) рефінансування дебіторської заборгованості;
- д) усі відповіді правильні.

18. Приховані резерви – це:

- а) резерви, які відбиваються у статті балансу “додатковий капітал”;
- б) резерви, які мобілізуються у результаті індексації балансової вартості майнових об’єктів;
- в) частина капіталу підприємства, що ніяк не відбита у його балансі, і дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об’єктів підприємства та їх реальною вартістю;
- г) частина капіталу підприємства, що дорівнює санаційному прибутку.

19. До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості відносять:

- а) форфейтинг;
- б) державні дотації та субсидії;

- в) кошти, залучені на умовах позики;
- г) немає жодної правильної відповіді.

20. До найважливіших функцій факторингу відносять:

- а) управління кредиторською заборгованістю;
- б) управління вихідними грошовими потоками;
- в) покриття ризику;
- г) усі відповіді правильні.

Література [13-15; 17-24; 25; 26]

Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств

Питання для самостійного опрацювання

- Основні цілі та порядок збільшення статутного фонду.
- Методи та джерела збільшення статного фонду.
- Альтернативна санація.
- Трансформація власності у борг.
- Пролонгація та списання заборгованості.
- Санаційні кредити.

Питання для самоконтролю

1. Власний капітал, його функції та складники.
2. Статутний фонд та додатковий капітал.
3. Розрахунковий курс корпоративних прав.
4. Джерела покриття балансових збитків підприємства.
5. Санація без залучення додаткових фінансових ресурсів на підприємство.
6. Зміст і мета санації балансу.
7. Санаційний прибуток та його складові.
8. Основні цілі та завдання зменшення статутного фонду підприємств.
9. Зниження номінальної вартості акцій.
10. Зменшення кількості акцій існуючої номінальної вартості.
11. Фінансове оздоровлення із залученням засобів власників підприємства.
12. Форми участі власників у санації підприємства.

13. Двоступінчаста санація.
14. Порядок збільшення статутного фонду.
15. Переважні права на купівлю цінних паперів нової емісії.
16. Фінансові джерела збільшення статутного фонду.
17. Встановлення курсу емісії.
18. Емісійний дохід.
19. Додаткова емісія акцій.
20. Облігації конверсійної позики.
21. Альтернативна санація.
22. Участь кредиторів у фінансуванні санації підприємства-боржника.
23. Конверсія боргу у власність.
24. Пролонгація та реструктуризація існуючої заборгованості.
25. Надання додаткових кредитних ресурсів.
26. Мотиви участі кредиторів у санації підприємства.
27. Податкові аспекти участі кредиторів у санації боржника.
28. Форми фінансової участі персоналу в санації підприємства.

Ключові слова: акціонерний капітал, збільшення статутного фонду, переважне право, реструктуризація заборгованості, санаційні кредити, альтернативна санація, двоступінчаста санація, емісійний курс, біржовий курс.

Тестові завдання

1. До основних цілей збільшення статутного капіталу підприємства відносять:

- а) зрівноваження номінальної вартості акцій з їх ринковою ціною;
- б) приведення у відповідність величини основних та оборотних засобів підприємства з розміром його власного капіталу;
- в) акумуляцію фінансового капіталу для придбання корпоративних прав інших підприємств, у тому числі з метою посилення впливу на них, поглинання чи придбання їх потужностей;

г) немає жодної правильної відповіді.

2. Переважне право на придбання акцій дає змогу колишнім власникам:

а) компенсувати збитки від “розмивання” частки у статутному фонді тим власникам, які не скористалися переважним правом на купівлю додаткових корпоративних прав, а продали його;

б) попередити “розмивання” вартості своєї частки у статутному капіталі внаслідок емісії акцій за низьким курсом;

в) зберегти свою частку голосів на загальних зборах власників;

г) зберегти свою частку (у процентному вираженні) у статутному капіталі, а отже, і в усьому майні підприємства;

д) усі відповіді правильні.

3. До методів збільшення статутного фонду відносять:

а) деномінацію акцій;

б) конверсію акцій;

в) обмін облігацій на акції;

г) усі відповіді правильні.

4. До основних форм андеррайтингу відносять:

а) повний викуп усієї емісії з подальшим продажем за ціною, встановленою емітентом;

б) частковий викуп усієї емісії з подальшим продажем за ціною, встановленою емітентом;

в) продаж акцій на комісійних засадах за вищою ціною;

г) викуп фінансовим посередником недорозміщеної підприємством частини емісії.

5. До основних витрат на здійснення емісії належать:

а) оплата послуг аудиторів;

б) оплата послуг фінансових посередників;

в) витрати на друкування бланків цінних паперів;

г) витрати на рекламу;

д) усі відповіді правильні.

6. Емісійний дохід – це:

- а) прибуток, який виникає внаслідок викупу підприємством власних корпоративних прав за курсом, нижчим від номінальної вартості цих прав;
- б) різниця між курсом емісії та номінальним курсом акцій;
- в) сума перевищення доходів, отриманих від емісії власних акцій та інших корпоративних прав над номіналом таких акцій (корпоративних прав);
- г) правильні відповіді – б) і в).

7. Альтернативна санація – це:

- а) санація, що передбачає зменшення статутного капіталу підприємства з подальшим його збільшенням;
- б) форма фінансової санації за допомогою власників підприємства;
- в) санація, за якої акціонер на добровільних засадах може зробити вибір між деномінацією акцій та їх консолідацією;
- г) форма фінансової санації, за якої акціонери повинні зробити вибір: або вони роблять цільові внески, щоб погасити балансові збитки підприємства і зберігають належну їм частку номінальної вартості статутного фонду, або погоджуються на зниження номінальної вартості своїх корпоративних прав, не здійснюючи жодних доплат;
- д) трансформація боргу у власність.

8. Фінансова участь кредиторів у санації боржників може набирати таких форм:

- а) реструктуризація наявної заборгованості;
- б) зменшення або списання заборгованості;
- в) надання санаційних кредитів;
- г) альтернативної санації;
- д) правильні відповіді – а); б); в).

9. До основних форм реструктуризації заборгованості належать:

- а) трансформація боргу у власність;
- б) конверсія короткострокової заборгованості у довгострокову;
- в) пролонгація строків сплати;

г) усі відповіді правильні.

10. Двоступінчаста санація полягає у:

- а) випуску облігацій з подальшим їх обміном на звичайні акції;
- б) зменшенні номінальної вартості статутного фонду або у безповоротній фінансовій допомозі власників;
- в) зменшенні статутного фонду підприємства з подальшим його збільшенням;
- г) збільшенні статутного фонду збільшенням номінальної вартості акцій.

Література [9; 15; 17; 18; 20; 22; 23]

Тема 7. Державна фінансова підтримка санації підприємств

Питання для самостійного опрацювання

1. Державні органи з питань санації та банкрутства підприємств.
2. Пряме державне фінансування санації підприємств.
3. Непрямі форми державного фінансового сприяння санації.
4. Державні гарантії та поручительства як особливі види державної підтримки санації підприємств.
5. Сприяння інноваційному розвитку підприємств.

Питання для самоконтролю

1. Основні причини, що зумовлюють необхідність державної санаційної підтримки.
2. Основні критерії добору підприємств для надання їм державної фінансової підтримки.
3. Відмінності між державною підтримкою у формі поручительств та надання урядових гарантій.
4. Випадки фінансування підприємств державою на безповоротній основі.

Ключові слова: державна підтримка, державне фінансування, державні гарантії і поручительства, податкові пільги, реструктуризація податкової заборгованості, бюджетні позики, субсидії.

Тестові завдання

1. До основних форм прямого державного впливу централізованої санаційної підтримки відносять:

- а) податкові пільги;
- б) надання державних гарантій (поручительств);
- в) придбання державою корпоративних прав підприємств;
- г) реструктуризація податкової заборгованості.

2. До форм непрямой державної фінансової підтримки санації підприємств відносять:

- а) дозвіл на порушення антимонопольного законодавства;
- б) бюджетні позики;
- в) внески до статутного фонду;
- г) немає жодної правильної відповіді.

3. До основних завдань Українського центру реструктуризації підприємств та розвитку приватного сектору відносять:

- а) виявлення та ліквідацію “вузьких місць” на підприємстві;
- б) надання рекомендацій структурним підрозділам підприємства у процесі планування, розроблення і впровадження нових продуктів, процесів, систем;
- в) проведення внутрішнього консалтингу та розробку методичного забезпечення діяльності окремих структурних підрозділів;
- г) розроблення та здійснення проектів фінансового оздоровлення і реструктуризації підприємств, залучення іноземних та вітчизняних партнерів для виконання цих програм.

4. До основних критеріїв відбору підприємств для надання їм цільової державної підтримки відносять:

- а) збитковість окремих структурних підрозділів;
- б) дефіцити в організаційній структурі;
- в) високий рівень кредиторської заборгованості;
- г) наявність ринків збуту продукції у країні та за кордоном.

5. До основних джерел формування та поповнення Фонду стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних відносять:

- а) кошти, одержані у вигляді добровільних внесків суб'єктів господарювання, у тому числі іноземних;
- б) кошти, передбачені з цією метою у Державному бюджеті;
- в) інші надходження, що не суперечать чинному законодавству;
- г) усі відповіді правильні.

Література [8; 10;17; 20; 22; 24]

Тема 8. Реструктуризація підприємства

Питання для самостійного опрацювання

1. Форми та загальні передумови реорганізації.
2. Перетворення як окремий випадок реорганізації підприємств.
3. Передавальний та роздільний баланси.

Питання для самоконтролю

1. Реструктуризація підприємства, її зміст та порядок проведення.
2. Фінансова та виробнича реструктуризація, реструктуризація активів, корпоративна реструктуризація.
3. Механізм реорганізації юридичної особи.
4. Форми санаційної реорганізації підприємства.
5. Загальні передумови реорганізації суб'єктів господарювання.
6. Етапи реорганізації підприємств.
7. Зміст і порядок складання реорганізаційної угоди.

Ключові слова: реструктуризація, реорганізація, злиття, приєднання, поглинання, поділ, виділення, перетворення, передавальний та розподільний баланси, горизонтальне злиття, вертикальне злиття.

Тестові завдання

1. Реструктуризація підприємства – це:

а) повна або часткова заміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох;

б) форма реструктуризації активів підприємства, яка полягає у переведенні заборгованості в інші, ліквідні форми оборотних активів;

в) система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства-боржника у довгостроковому періоді;

г) здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства.

2. До форм реструктуризації відносять:

а) реструктуризацію виробництва;

б) реструктуризацію активів;

в) фінансову реструктуризацію;

г) реорганізацію;

д) усі відповіді правильні.

3. Основний зміст реорганізації полягає у:

а) повній або частковій зміні власника статутного фонду юридичної особи;

б) перереєстрації підприємства;

в) зміні розміру статутного фонду;

г) зміні складу засновників.

4. До заходів у рамках реструктуризації виробництва відносять:

а) продаж окремих підрозділів підприємства;

- б) зворотний лізинг;
- в) одержання додаткових кредитів;
- г) упровадження нових, прогресивних форм та методів управління.

5. До заходів у рамках реструктуризації активів відносять:

- а) реалізацію окремих видів фінансових вкладень;
- б) підвищення ефективності маркетингу;
- в) реструктуризацію заборгованості перед кредиторами;
- г) збільшення статутного фонду.

6. До заходів у рамках фінансової реструктуризації відносять:

- а) продаж частини основних фондів;
- б) реалізацію окремих видів фінансових вкладень;
- в) реструктуризацію заборгованості перед кредиторами;
- г) рефінансування дебіторської заборгованості.

7. До заходів у рамках корпоративної реструктуризації відносять:

- а) продаж окремих підрозділів підприємства;
- б) поділ великих підприємств на частини;
- в) продаж зайвого обладнання, запасів сировини та матеріалів;
- г) скорочення чисельності зайнятих на підприємстві.

8. Необхідність перереєстрації підприємства виникає, коли реструктуризація підприємства призводить до змін:

- а) місцезнаходження підприємства;
- б) розмірів статутного фонду;
- в) організаційно-правової форми;
- г) усі відповіді правильні.

9. У разі реорганізації боржника злиттям або приєднанням його до іншого, стійкішого підприємства:

- а) господарська діяльність підприємств, які злилися, припиняється;
- б) заборгованість підприємства-боржника покривається колишніми власниками його корпоративних прав;
- в) борги боржника визнаються безнадійними;

г) немає жодної правильної відповіді.

10. Ефект синергізму виникає завдяки дії таких чинників:

- а) придбання активів за ціною, нижчою за їх вартість заміщення;
- б) збільшення влади на ринку;
- в) диверсифікація активів та діяльності з метою зменшення ризиків;
- г) усі відповіді правильні.

Література [1; 6; 11; 14; 15;17; 22; 21]

Тема 9. Оцінка вартості майна підприємства

Питання для самостійного опрацювання

1. Інвентаризація майна як складова оцінювання його вартості.
2. Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу.
3. Оцінювання вартості корпоративних прав.
4. Оцінювання об'єктів нерухомості.
5. Оцінювання вартості нематеріальних активів та рухомого майна підприємств.

Питання для самоконтролю

1. Необхідність, мета та види експертного оцінювання вартості майна підприємства.
2. Принципи оцінювання.
3. Методи оцінювання.
4. Інвентаризація майна як складова оцінювання його вартості.
5. Експертне оцінювання цілісних майнових комплексів підприємств.
6. Оцінювання акцій (часток, паїв) у статутних фондах господарських товариств Оцінювання нематеріальних активів.
7. Експертне оцінювання вартості машин і устаткування.
8. Експертне оцінювання нерухомості.
9. Звіт про експертне оцінювання вартості майна.
10. Сертифікат об'єкта експертного оцінювання.

Ключові слова: експертне оцінювання вартості майна, методи оцінювання, інвентаризація майна, сертифікат об'єкта експертного оцінювання.

Тестові завдання

1. Масове оцінювання майна – це:

а) визначення вірогідної ціни, за яку майно може бути продане на ринку на дату оцінювання з урахуванням терміну продажу, визначеного ліквідаційною комісією;

б) визначення вартості майна з використанням стандартної методології та стандартного набору вихідних даних без залучення експертів;

в) визначення оцінної вартості майна відповідно до договору із замовником;

г) визначення оцінки цілісного майнового комплексу підприємства.

2. Оцінювання вартості майна складається із таких етапів:

а) експертне оцінювання;

б) складання акта обстеження та технічного стану об'єкта оцінювання;

в) масове оцінювання;

г) інвентаризація майна;

д) усі відповіді правильні.

3. Відновна вартість майна являє собою:

а) вартість окремих об'єктів основних фондів, за якою вони були зараховані на баланс підприємства;

б) різницю між первісною вартістю майна та сумою зносу;

в) балансову вартість майна;

г) вартість відтворення основних засобів на дату оцінювання з урахуванням індексації та витрат, спрямованих на їх поліпшення.

4. Вартість об'єкта оцінювання за методом витрат дорівнює:

а) первісній вартості майна;

б) залишковій вартості майна;

в) ринковій ціні, яку необхідно заплатити, щоб придбати основні засоби з такими самими параметрами і таким самим ступенем зносу, як і оцінюване майно;

г) сумі витрат підприємства на придбання та встановлення об'єкта оцінювання.

5. Метод аналогів базується на таких засадах:

а) балансовій вартості майна;

б) залишковій вартості майна;

в) ринковій вартості майна;

г) оцінюванні вартості майна на підставі ціни продажу аналогічних об'єктів;

д) визначенні вартості корпоративних прав.

6. Вартість корпоративних прав оцінюється у таких основних випадках:

а) у разі оцінювання вартості довгострокових фінансових вкладень відповідного підприємства;

б) коли оцінюється вартість нематеріальних активів, які підлягають зносу;

в) у разі реорганізації з метою визначення вартості майна, пропонованого як внесок до статутного фонду новоствореного підприємства;

г) усі відповіді правильні.

7. Капіталізована вартість майбутнього Cash-flow визначається з використанням таких показників:

а) ставки капіталізації (дисконтування);

б) періоду, на який вкладаються кошти в об'єкт оцінювання;

в) суми амортизації;

г) усі відповіді правильні.

8. До загальновизнаних методів оцінювання корпоративних прав відносять:

а) пряме і непряме порівняння з бізнесами-аналогами;

б) оцінювання бізнесу за ринковою ціною акцій;

в) метод витрат;

г) метод капіталізованої вартості.

9. До загальноновизнаних методів оцінювання нерухомості відносять:

а) метод кількісного аналізу;

б) метод капіталізованої вартості доходів від експлуатації будівель та споруд;

в) метод аналогів та затрат;

г) немає правильної відповіді.

10. До методів експертного оцінювання вартості нематеріальних активів відносять:

а) метод кількісного аналізу;

б) метод витрат;

в) капіталізацію прибутку для визначення сумарної вартості нематеріальних активів, не відбитих у бухгалтерському балансі на дату оцінювання;

г) визначення майбутньої вартості відтворення;

д) немає правильної відповіді.

Література [5; 14; 15; 20; 22; 27; 28]

Тема 10. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємств

Питання для самостійного опрацювання

1. Необхідність, функції та завдання інституту банкрутства підприємств.
2. Приховане, фіктивне та зумисне банкрутство.
3. Податкові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств.

Питання для самоконтролю знань

1. Етапи ліквідації підприємства.
2. Діяльність ліквідаційної комісії.
3. Черговість задоволення претензій кредиторів.
4. Ліквідаційний баланс.
5. Фінансова санація на ухвалу арбітражного суду.

6. План санації (реорганізації) боржника у ході провадження справи про банкрутство.
7. Мирова угода.

Ключові слова: арбітражний керуючий, власник майна, приховане банкрутство, фіктивне банкрутство, умисне банкрутство, податкові аспекти банкрутства, заінтересовані особи стосовно боржника, державний орган з питань банкрутства.

Тестові завдання

1. Банкрутство – це:

а) відсутність наявних на підприємстві передумов (факторів), необхідних для досягнення приросту вартості майна (капіталу) та прибутковості;

б) нездатність юридичної чи фізичної особи своєчасно і повністю виконати свої платіжні зобов'язання;

в) процедура ліквідації неспроможного підприємства;

г) визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

2. Суб'єктами банкрутства можуть бути:

а) суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи;

б) державні підприємства;

в) підприємства з часткою державної власності у статутному фонді;

г) усі відповіді правильні.

3. До прав розпорядника майна відносять:

а) аналіз фінансового стану боржника та вироблення рекомендацій щодо його фінансового оздоровлення;

б) втручання в оперативно-господарську діяльність боржника;

в) припинення повноважень керівника чи органу управління боржника;

г) немає жодної правильної відповіді.

4. З моменту визнання боржника банкрутом:

а) відомості про фінансове становище банкрута є конфіденційними і становлять комерційну таємницю;

б) здійснюється нарахування пені та відсотків на всі види заборгованості банкрута;

в) припиняється підприємницька діяльність боржника;

г) приймається ухвала про санацію підприємства;

д) усі відповіді правильні.

5. На першому етапі ліквідації підприємства:

а) воно знімається з податкового обліку;

б) складається ліквідаційний баланс;

в) задовольняються претензії кредиторів;

г) створюється ліквідаційна комісія.

6. На останньому етапі ліквідації підприємства:

а) приймається ухвала про ліквідацію юридичної особи;

б) здійснюється здача до відповідних органів внутрішніх справ печаток та штампів підприємства;

в) здійснюється подання до органу державної реєстрації заяви про скасування державної реєстрації підприємства;

г) здійснюється здача до архіву документів, які підлягають довгостроковому зберіганню.

7. Господарський суд до боржника може:

а) застосувати санаційні процедури;

б) внести його до реєстру неплатоспроможних підприємств;

в) укласти мирову угоду;

г) оголосити підприємство неплатоспроможним.

8. Справа про банкрутство порушується у таких випадках:

а) боржник не повернув банківський кредит у встановлений термін;

б) боржник не визнає претензії про відшкодування заборгованості;

- в) надійшла письмова заява органів контрольно-ревізійної слкжби;
- г) надійшла письмова заява потенційного санатора.

9. Боржник може звернутися до господарського суду з власної ініціативи із заявою про порушення справи про своє банкрутство у таких випадках:

- а) коли його внесено до реєстру неплатоспроможних підприємств;
- б) якщо податкові органи припинили операції за всіма банківськими рахунками боржника;
- в) за наявності ефективної концепції санації та відсутності необхідного часу для її реалізації;
- г) якщо у разі ліквідації боржника у зв'язку з процедурою банкрутства боржник не має змоги задовольнити грошові вимоги кредиторів у повному обсязі.

10. Примусова ліквідація підприємства здійснюється:

- а) якщо його занесено до реєстру неплатоспроможних підприємств;
- б) у разі неподання протягом року до органів державної податкової служби податкових декларацій, документів бухгалтерської звітності згідно із законодавством;
- в) якщо його борги перевищують вартість активів;
- г) коли протягом одного місяця підприємство не погасило визнані ним претензійні вимоги;
- д) усі відповіді правильні.

11. Разом із заявою про зняття з податкового обліку підприємства, яке ліквідується, до податкового органу слід подати:

- а) свідоцтво про державну реєстрацію;
- б) підтвердження про опублікування у засобах масової інформації оголошення про ліквідацію суб'єкта підприємницької діяльності;
- в) список усіх кредиторів та дебіторів;
- г) копію документа про створення ліквідаційної комісії.

12. Підставою для звернення із заявою про порушення справи про банкрутство боржника може бути:

- а) перевищення заборгованості над сумою власного капіталу;
- б) загроза неплатоспроможності;
- в) збитковість боржника протягом трьох останніх звітних років;
- г) усі відповіді правильні.

13. Ліквідаційна комісія виконує такі функції:

- а) затверджує ліквідаційний баланс підприємства;
- б) призначає санаторів;
- в) звертається до господарського суду з клопотанням про відкриття процедури санації;
- г) вживає заходів для стягнення дебіторської заборгованості.

14. У разі банкрутства підприємства у першочерговому порядку відшкодовуються:

- а) вимоги щодо платежів до бюджету;
- б) зобов'язання перед працівниками підприємства-банкрута;
- в) вимоги власників корпоративних прав;
- г) витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в господарському суді.

15. Мирова угода в процесі провадження справи про банкрутство являє собою:

- а) угоду між боржником і господарським судом про відстрочення початку провадження справи про банкрутство;
- б) угоду між боржником і санатором про переведення боргу;
- в) угоду між боржником і кредиторами щодо відстрочення сплати належних кредиторам боргів;
- г) угоду між санатором та господарським судом про проведення фінансового оздоровлення боржника.

16. Фіктивне банкрутство полягає у:

- а) наданні кредитору неправдивих даних про фінансовий стан неплатоспроможного боржника;

б) неправдивій заяві громадянина – засновника або власника підприємства, а також посадової особи певного підприємства про фінансову неспроможність виконання зобов'язань перед кредиторами та бюджетом;

в) свідоме доведення суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності, яка виникає внаслідок того, що власник або посадова особа підприємства з корисливих міркувань вдається до протиправних дій або не виконує чи неналежно виконує свої службові обов'язки;

г) усі відповіді правильні.

17. Мирова угода, укладена в ході провадження справи про банкрутство може бути розірвана у таких випадках:

а) якщо боржник подав недостовірні відомості про свій фінансово-майновий стан;

б) за відсутності осіб, які мають намір взяти участь у санації боржника;

в) провадження боржником дій, які завдають збитків правам та законним інтересам кредиторів;

г) якщо боржнику відмовлено в одержанні нових кредитів.

18. Ліквідаційний баланс підприємства у ході провадження справи про банкрутство затверджується:

а) комітетом кредиторів;

б) ліквідаційною комісією;

в) податковим органом;

г) господарським судом;

д) засновниками підприємства.

19. Керуючий санацією має право:

а) самостійно розпоряджатися майном боржника без обмежень;

б) укладати від свого імені мирову та інші цивільно-правові угоди;

в) відмовлятися від виконання договорів боржника у випадках, передбачених законодавством;

г) немає правильної відповіді.

20. Підставою для прийняття рішення господарським судом про санацію боржника після порушення справи про банкрутство може бути:

- а) неплатоспроможність боржника;
- б) звернення боржника до господарського суду про проведення санації;
- в) наявність санатора, який має достатньо фінансових ресурсів для здійснення зазначеного заходу;
- г) усі відповіді вірні.

Література [1-6; 8; 10;17;19- 24]

Зміст семінарських та практичних занять

Тема 1. Фінансова санація підприємства, її економічний зміст та порядок проведення

Семінарське заняття

1. Управління банкрутством підприємства на сучасному етапі.
2. Схеми реалізації банкрутства підприємств в Україні.
3. Санація – основний інструмент оздоровлення економіки.

Література [1; 8; 10;17; 19-24]

Тема 2. Аналітичне забезпечення проведення фінансової санації

Семінарське заняття

1. Сутність системи раннього попередження та реагування.
2. Методи прогнозування банкрутства.
3. Оцінювання санаційної спроможності підприємства.

Література [12; 13; 15; 16; 18; 22; 25; 29]

Тема 3. Планування фінансової санації

Семінарське заняття

1. Розробка стратегії санації підприємства.
2. Методичні основи та порядок складання проекту санації.

3. Особливості плану досудової санації.

Література [1; 8; 10; 13; 15; 19-24]

Тема 4. Санаційний аудит

Семінарське заняття

1. Проведення аудиту фінансової сфери підприємства.
2. Проведення аналізу причин кризи, сильних і слабких сторін підприємства.
3. Експертне оцінювання запланованих санаційних заходів.

Література [7; 20; 22]

Тема 5. Внутрішні джерела фінансової санації підприємства та механізм їх залучення

Семінарське та практичне заняття

1. Особливості форм санації із залученням нового фінансового капіталу.
2. Визначення потреби в капіталі, необхідному для фінансування санації підприємства.
3. Розв'язування фінансових ситуацій.

Література [13-15; 17; 18; 19-24; 25; 26]

Тема 6. Зовнішні фінансові джерела санації підприємств

Практичне заняття

Розв'язування аналітичних вправ на визначення емісійного доходу емітента, середнього біржового курсу акцій після емісії та вартості переважного права.

Література [9; 15; 17; 18; 20; 22; 23]

Тема 7. Державна фінансова підтримка санації підприємств

Семінарське заняття

1. Державне фінансування санації підприємств.
2. Непрямі методи державного фінансового сприяння суб'єктам господарювання.

3. Вітчизняна практика та зарубіжний досвід фінансової санації підприємства.

Література [8; 10;17; 20; 22; 24]

Тема 8. Реструктуризація підприємства

Семінарське та практичне заняття

1. Форми та загальні передумови реорганізації.
2. Перетворення як окремий випадок реорганізації підприємств.
3. Передаточний та роздільний баланси.
4. Розв'язування фінансових ситуацій.

Література [1; 6; 11; 14; 15; 20; 22]

Тема 9. Оцінка вартості майна підприємства

Семінарське заняття

1. Завдання експертного оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу.
2. Переваги і недоліки кожного із основних методів оцінювання.
3. Використання різних типів вартості у процесі оцінювання майна.

Література [5; 14; 15; 20; 22; 27; 28]

Тема 10. Економіко-правові аспекти санації, банкрутства та ліквідації підприємств

Семінарське заняття

1. Учасники у справі про банкрутство згідно з законодавством України.
2. Повноваження та обов'язки арбітражних керуючих.
3. Ліквідація підприємства у межах банкрутства.
4. Черговість погашення вимог кредиторів.
5. Затвердження звіту і ліквідаційного балансу.

Література [1-6; 8; 10; 17; 19-24]

Індивідуальне завдання студента

Індивідуальна робота призначена для більш поглибленого вивчення найбільш важливих питань курсу. Вони додатково опрацьовуються слухачами, що окремо зацікавилися курсом. Лектором і викладачем курсу надаються відповідні додаткові індивідуальні консультації, що розширюють професійний світогляд.

Науковий реферат

Науковий реферат – одна з основних форм самостійної роботи студента. Мета реферату – закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань, отриманих студентом у процесі вивчення окремих тем.

Написання реферату дає можливість студенту навчитися самостійно працювати з різними інформаційними джерелами, інтерпретувати матеріали періодичної літератури, глибше з'ясувати сутність фінансової санації її економічного змісту та порядку проведення.

Студент може зустрітися з таким положенням, коли в економічно-фінансовій літературі немає єдиної точки зору з питань, які досліджуються. У цьому випадку слід навести думку кількох авторів, дати критичну оцінку їх точок зору та одночасно викласти власні погляди з даного питання. Це допомагає більш глибоко засвоїти матеріал.

Обсяг реферату має бути в межах 7-10 сторінок формату А4.

Робота над рефератом включає такі етапи: вибір теми згідно рекомендованої тематики, підбір спеціальних літературних джерел та фактичного статистичного матеріалу; консультація з викладачем; передача реферату викладачу для оцінювання або виконання доповіді перед студентами групи на основі матеріалів реферату.

Літературу з теми реферату студент підбирає самостійно, використовуючи для цього бібліотечний каталог. Консультацію з питань

підбору літератури студент може отримати у викладача чи у працівників бібліотеки.

Особливу увагу слід звернути на спеціальну літературу, що стосується теми, періодичні видання, наукові статті, передовий вітчизняний і зарубіжний досвід. Статистичну інформацію можна знайти у спеціальних виданнях Держкомстату, Мінекономіки, Мінфіну, ДПА, періодичних виданнях та звітних даних про фінансово-господарську діяльність підприємств.

Реферат повинен бути написаний чітким розбірливим почерком, грамотно і охайно або набраний на комп'ютері. Слід уникати в роботі книжкових висловів і фраз. Необхідно самостійно формувати свої думки, не допускати повторень, уважно стежити за тим, щоб у роботі не було суперечностей між окремими її положеннями. Усі цитати та запозичення матеріалу повинні бути оформлені згідно діючих вимог.

Обов'язково для реферату є наявність змісту, ілюстрацій, списку використаних джерел з посиланнями у тексті (6-10 джерел), оформленим згідно з чинними стандартами.

Реферат оцінюється з першого подання і поверненню на доопрацювання не підлягає. Оцінюванню підлягають: зміст, оформлення, ілюстрації, використання джерел, структура реферату. Вимоги до оформлення аналогічні курсовим роботам.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Економічна сутність санації підприємств.
2. Менеджмент фінансової санації підприємства.
3. Впровадження контролінгу для виходу підприємства з кризового стану.
4. Санаційна стратегія та концепція санації.
5. Оцінювання ефективності санації підприємства.
6. Управління ризиками як функціональне завдання санаційного контролінгу.
7. Система прогнозування банкрутства.

8. Санаційна спроможність підприємства.
9. Порядок проведення санаційного аудиту.
10. Аналіз причин кризи, сильних і слабких місць на підприємстві.
11. Форми фінансової санації.
12. Визначення потреби у капіталі для проведення санації підприємства.
13. Правила фінансування санації підприємств.
14. Поняття та класифікація внутрішніх джерел фінансової стабілізації.
15. Збитки підприємства та джерела їх покриття.
16. Економічний зміст санації балансу та призначення санаційного прибутку.
17. Фінансування санації за рахунок акціонерного (пайового) капіталу.
18. Методи та джерела збільшення статутного фонду.
19. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника.
20. Сутність та форми реструктуризації підприємства.
21. Реорганізація, спрямована на укрупнення підприємств.
22. Реорганізація підприємств, спрямована на їх розукрупнення.
23. Необхідність, функції та завдання інституту банкрутства підприємств.
24. Фінансова санація на ухвалу господарського суду.
25. Податкові аспекти банкрутства та ліквідації підприємств.
26. Порядок оцінювання вартості майна.
27. Зміст та необхідність державної санаційної підтримки підприємств.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студента

Складовою вивчення дисципліни “Управління фінансовою санацією підприємства” є виконання студентом комплексного завдання – розроблення плану фінансового оздоровлення підприємства (план заходів антикризового управління, або план фінансової санації підприємства) залежно від фази кризи.

План фінансового оздоровлення підприємства складається зі вступу та п’яти розділів.

У вступі відображається *загальна характеристика суб’єкта господарювання*, подаються відомості про правову форму організації бізнесу,

форму власності, організаційну структуру, сфери діяльності та дається коротка історична довідка про розвиток підприємства.

У першому розділі слід провести оцінку кризових факторів фінансового розвитку та прогнозування банкрутства підприємства.

Рекомендується використання основних методик прогнозування стану неплатоспроможності та банкрутства підприємств, які зустрічаються у науковій літературі. Умовно їх можна розділити на дві групи: багатофакторні моделі прогнозування банкрутства і комплексні методики прогнозування стану платоспроможності підприємств і можливого їх банкрутства. Перші базуються на використанні багатофакторних функцій, побудованих за допомогою дискримінантного аналізу. Другі ж являють собою комплексний аналіз фінансового стану підприємства за багатьма показниками.

Основні моделі прогнозування банкрутства:

1. Двофакторна модель:

$$C_1 = -0,387 + K_n * (-1,0736) + K_3 * 0,0579,$$

де K_n – показник поточної ліквідності (покриття); K_3 – показник питомої ваги позикових засобів у пасивах підприємства.

Якщо результат (C_1) виявляється від'ємним, імовірність банкрутства невелика. Додатне значення C_1 вказує на високу імовірність банкрутства.

Вагові коефіцієнти моделі враховують темпи інфляції, цикли макро- і мікроекономіки, а також рівні фондо-, енерго- і трудомісткості виробництва, продуктивності праці, податковий тягар, які в різні проміжки часу і для різних підприємств повинні піддаватися коригуванню. У силу цього дані такого прогнозування є суб'єктивними.

2. Модель Альтмана:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + X_5,$$

де X_1 – оборотний капітал /сума активів; X_2 – нерозподілений прибуток /сума активів; X_3 – операційний прибуток /сума активів; X_4 – ринкова вартість акцій /заборгованість; X_5 – обсяг продажу /сума активів.

Результати численних розрахунків за моделлю Альтмана показали, що узагальнюючий показник Z може приймати значення в межах $[-14; +22]$, при цьому підприємства, для яких $Z > 2,99$, попадають у число з низькою імовірністю банкрутства, підприємства, для яких $Z < 1,81$, є безумовно фінансово неспроможними, а проміжок $[1,81; 2,70]$ складає зону з високою імовірністю банкрутства.

3. Модель Ліса:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4,$$

де X_1 – оборотний капітал /сума активів; X_2 – прибуток від реалізації /сума активів; X_3 – нерозподілений прибуток/сума активів; X_4 – власний капітал/позичковий капітал.

У цій моделі граничне значення показника Z дорівнює 0,037.

4. Універсальна дискримінантна функція:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6,$$

де X_1 – чистий грошовий потік/зобов'язання; X_2 – валюта балансу /зобов'язання; X_3 – прибуток /валюта балансу; X_4 – прибуток / виручка від реалізації; X_5 – виробничі запаси /виручка від реалізації; X_6 – виручка від реалізації /валюта балансу.

Можливі значення показника Z інтерпретуються так:

$Z > 2$ – підприємство вважається фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство;

$1 < Z < 2$ – фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але за умови переходу на антикризове управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

$Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

5. Модель R (модель прогнозу ризику банкрутства):

$$R = 0,838K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4,$$

де K_1 – оборотний капітал /активи; K_2 – чистий прибуток /власний капітал; K_3 – обсяг від реалізації /активи; K_4 – чистий прибуток /інтегральні витрати.

Імовірність банкрутства підприємства відповідно до значень моделі R визначається у такий спосіб:

Значення R	Ймовірність банкрутства, %
Менше 0	Максимальна (90 – 100)
0 – 0,18	Висока (60 – 80)
0,18 – 0,32	Середня (35 – 50)
0,32 – 0,42	Низька (15 – 20)
Більше 0,42	Мінімальна (до 10)

Економічним показником ознак поточної платоспроможності (Пл) при наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$\text{Пл} = A_{040} + A_{045} + A_{230} + A_{240} - \text{П}_{620},$$

де A_{040} , A_{045} , A_{230} , A_{240} – відповідні рядки активу балансу; П_{620} – підсумок IV розділу пасиву балансу.

Від'ємний результат алгебраїчної суми зазначених статей балансу свідчить про поточну неплатоспроможність суб'єкта підприємницької діяльності. Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце, якщо на початку і в кінці звітного періоду мають місце ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (Кп) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (Кз) у кінці звітного періоду менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

Коефіцієнт покриття визначається за формулою:

$$\text{Кп} = A_{260} / \text{П}_{620},$$

де A_{260} – підсумок II розділу активу балансу.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами визначається так:

$$K_3 = (П_{380} - A_{080}) / A_{260},$$

де $П_{380}$ – підсумок I розділу пасиву балансу; A_{080} – підсумок I розділу активу балансу.

З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємницької діяльності застосовується коефіцієнт Бівера, який розраховується так:

$$K_6 = (\Phi_{220} - \Phi_{240}) / (П_{480} + П_{620}),$$

де Φ_{220} , Φ_{240} – чистий прибуток і амортизація, наведені в рядках 220 і 260 форми № 2 відповідно; $П_{480}$, $П_{620}$ – довгострокові та поточні зобов'язання.

Ознакою незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, у якого протягом тривалого часу (1,5–2 роки) $K_6 < 0,2$.

У другому розділі відображається вихідна ситуація на підприємстві.

Аналіз вихідних даних включає в себе такі підрозділи:

- * Аналіз фінансово-господарського стану.
- * Аналіз причин фінансової кризи та слабких місць.
- * Наявний потенціал.

Аналіз фінансово-господарського стану проводиться за двома напрямками:

- аналіз виробничо-господарської діяльності;
- аналіз фінансового стану.

У ході аналізу наводяться дані про фактичний фінансовий та майновий стан підприємства (фактичний обсяг реалізації, величина прибутків (збитків), рівень заборгованості, коефіцієнти платоспроможності, ліквідності, фінансового лівериджу тощо).

Аналіз причин фінансової кризи та слабких місць полягає у систематизації та оцінюванні причин фінансової кризи та наслідків їх впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства. Аналіз причин фінансової кризи проводиться з метою їх локалізації та усунення. Виявлення симптомів кризи робиться на основі аналізу слабких місць на підприємстві. Обмежуючі чинники (слабкі місця) можуть виявлятися у таких сферах:

- залучення капіталу (наприклад, втрата довіри перед кредиторами);
- ринок (бар'єри на шляху вступу чи виходу з ринку);
- персонал (позиція профспілок, висока мобільність, психологічні фактори);
- законодавство (податки, заборона звільнення працюючих).

При розробці плану слід враховувати, що у разі довготривалої фінансової кризи фактори, що визначають потенціал підприємства поступово вихолощуються, як наслідок – позиції підприємства послаблюються.

Наявний потенціал. Тут наводяться сильні сторони підприємства, можливі шанси та наявний потенціал у кадровій, виробничій, технологічній, маркетинговій та інших сферах. Наявний у підприємства потенціал розвитку визначається такими основними факторами:

- фінансове забезпечення та можливості залучення додаткового капіталу;
- наявність кваліфікованого персоналу;
- наявність надійних та дешевих джерел постачання сировини та матеріалів;
- наявність ринків збуту продукції;
- виробничий потенціал;
- ефективна організаційна структура;
- висока якість менеджменту.

Ефективне проведення санації можна забезпечити шляхом планомірного розвитку та використання наявного у підприємства потенціалу, а також на основі послаблення обмежуючих проведення санації чинників.

На основі аналізу вихідної ситуації робиться висновок про доцільність і можливість санації підприємства чи про необхідність його ліквідації.

У третьому розділі плану визначаються стратегічні цілі санації, цільові орієнтири та розробляється стратегія санації підприємства. Окрім цього розділ повинен містити оперативну (Crash-) програму, в якій відображаються заходи, спрямовані на покриття поточних збитків, відновлення платоспроможності та ліквідності підприємства. Лише за умови вдалої реалізації даної програми підприємство може отримати можливість реалізувати план санації, тобто

здійснити заходи щодо відновлення прибутковості та досягнення стратегічних конкурентних переваг.

Розділ 4 включає в себе конкретний план заходів щодо відновлення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства у довгостроковому періоді. Складовими частинами цього розділу є:

* *План маркетингу та оцінка ринків збуту продукції.* У цьому підрозділі визначають ринкові фактори, які впливають на збут продукції та місткість ринку; мотивацію споживачів; умови збуту; галузеві ризики; ситуацію на суміжних товарних ринках. Кількісна оцінка частини ринку, яка належить підприємству, проводиться за основними споживачами готової продукції з посиленням на поточні обсяги реалізації та на перспективи її збільшення. Крім того, дається перелік можливих конкурентів.

* *План виробництва та капіталовкладень:* містить дані про використання обладнання, його знос, витрати, пов'язані з відновленням (придбання нового обладнання, ремонт та реконструкція), можливості оренди чи лізингу. Також характеризується виробничий процес, його “вузькі” місця, комерційні зв'язки з постачальниками факторів виробництва. Конкретні заходи щодо покращення асортименту продукції та підвищення її якості з тим, щоб досягти конкурентних переваг.

* *Організаційний план.* Тут відображають організаційну структуру підприємства, можливості реструктуризації (реорганізації) та перепрофілювання, аналізують управлінський та кадровий склад, фактичну кількість працівників та пропозиції щодо її зменшення, пропонуються заходи щодо посилення мотивації працюючих та покращення організації менеджменту. У разі необхідності, визнаються можливості злиття, приєднання чи розукрупнення з урахуванням вимог антимонопольного законодавства.

* *Фінансовий план* включає в себе:

- а) прогноз обсягів випуску та реалізації продукції;
- б) баланс грошових надходжень та витрат;

- в) зведений баланс активів і пасивів (до початку санації, в окремі періоди під час санації та після її проведення);
- г) форми та джерела мобілізації фінансових ресурсів;
- д) графіки освоєння, окупності та повернення фінансових ресурсів (якщо їх було залучено на поворотній основі).

У фінансовому плані також відображається сума затрат на розробку плану санації та проведення санаційного аудиту (у разі необхідності). На основі фінансового плану розраховується загальна потреба підприємства у фінансових ресурсах із зовнішніх джерел. Обсяг зовнішнього фінансування дорівнює різниці між загальною потребою підприємства у фінансових ресурсах (інвестиції в основні та оборотні засоби) та прогнозованою величиною виручки від реалізації окремих об'єктів активів, продаж яких здійснюється у рамках санації. Одержана величина коригується на позитивний чи негативний Cash-Flow, який очікується в період проведення санації.

Розділ 5 містить розрахунок ефективності санації, а також перелік заходів щодо організації реалізації плану та контролю за ходом реалізації. У цьому розділі деталізуються очікувані результати виконання проекту, а також прогнозуються можливі ризики та збитки.

Основними критеріями оцінки ефективності санації є такі:

- ліквідність та платоспроможність;
- прибутковість;
- додаткова вартість, створена у результаті санації;
- конкурентні переваги.

Якщо за основу брати критерій прибутковості, то ефективність санації (E) можна визначити за формулою:

$$E = \frac{\text{Прогнозований обсяг додаткового прибутку}}{\text{Розмір вкладень на проведення санації}} .$$

Результати санації (окрім подолання неплатоспроможності та відновлення конкурентоспроможності) можна оцінити через додатковий

прибуток підприємства (різницю між сумою прибутків після санації і розміром прибутків (чи збитків) до її проведення).

Обсяг плану фінансового оздоровлення підприємства має бути у межах 18-20 сторінок формату А4. Робота над планом включає такі етапи: вибір підприємства, підбір та аналіз бухгалтерської та фінансової звітності, консультація з викладачем, доповідь перед студентами групи на основі матеріалів написання плану фінансового оздоровлення підприємства. Оформлення плану здійснюється згідно з чинними стандартами. Захист практичного завдання здійснюється під час проміжного контролю самостійної роботи студента.

Перелік питань з курсу для підготовки до підсумкового контролю

Питання до іспиту (заліку)

1. Поняття та економічна сутність санації підприємства.
2. Цілі та завдання фінансової санації.
3. Досудова санація, її мета, ініціатори проведення.
4. Санація підприємства-боржника за ухвалою господарського суду, її цілі, ініціатори проведення.
5. Організація управління фінансовою санацією підприємства.
6. Основні етапи проведення санації підприємства.
7. Класична модель фінансової санації.
8. Передумови прийняття рішення про проведення фінансової санації.
9. Симптоми фінансової кризи на підприємстві.
10. Основні внутрішні та зовнішні причини кризи.
11. Система показників-індикаторів фінансової кризи.
12. Використання балансових (агрегатних) моделей для оцінки кризового стану.
13. Статистичні моделі прогнозування банкрутства.
14. Експертні методи оцінки кризового стану та загрози банкрутства підприємства.
15. Рейтингові системи оцінки фінансового стану та загрози банкрутства.

16. Діагностика фінансового стану та загрози банкрутства на базі аналізу грошового обігу підприємства.
17. Оцінка потенціалу відновлення платоспроможності (санаційної спроможності) підприємства.
18. Застосування СВOT (SWOT)-аналізу для розробки стратегії санації підприємства.
19. Стратегія санації, її зміст, мета, розробка.
20. Розробка програми санації.
21. Структура і зміст плану фінансової санації.
22. Основні критерії оцінювання ефективності санації та розрахунок ефективності санації.
23. Фінансові показники, які треба наводити у плані санації.
24. Застосування принципів і методів бізнес-планування при складанні плану санації.
25. Особливості плану санації, яка проводиться за ухвалою господарського суду.
26. Контроль за виконанням плану санації.
27. Основні завдання санаційного аудиту.
28. Проведення аудиту для визначення доцільності санації або ліквідації підприємства.
29. Встановлення санаційної спроможності підприємства.
30. Програма аудиторської перевірки плану санації.
31. Експертиза запланованих санаційних заходів щодо реальності їх здійснення.
32. Аудит фінансової звітності в процесі оцінювання вартості підприємства загалом та окремих видів активів.
33. Аудит фінансово-господарської діяльності під час реорганізації підприємств.
34. Основні внутрішні джерела відновлення платоспроможності підприємства.
35. Санаційні заходи, спрямовані на збільшення виручки від реалізації.
36. Основні заходи з реструктуризації активів.
37. Санаційні заходи, спрямовані на зменшення вихідних грошових потоків.

38. Впровадження сучасних методів і технологій управління для мобілізації внутрішніх джерел фінансової санації.
39. Контролінг та його роль у виході підприємства з фінансової кризи.
40. Методи контролінгу.
41. Бюджетування як інструмент оперативного контролінгу.
42. Реінжиніринг і його роль у фінансовому оздоровленні підприємства.
43. Внутрішні джерела фінансової санації підприємства.
44. Зовнішні фінансові джерела санації.
45. Форми залучення коштів власників.
46. Двоступінчата санація.
47. Санація балансу, її зміст і мета.
48. Санаційний прибуток, його виникнення та призначення.
49. Методи зменшення статутного капіталу акціонерного товариства.
50. Методи та джерела збільшення статутного капіталу.
51. Альтернативна санація.
52. Форми участі кредиторів у фінансовому оздоровленні підприємства.
53. Способи реструктуризації заборгованості.
54. Форми участі персоналу у фінансуванні санації.
55. Форми та методи державної підтримки санації.
56. Пряме державне фінансування санації.
57. Непрямі форми державної підтримки санації.
58. Види реструктуризації, їх характеристика.
59. Операційна реструктуризація, порядок її проведення.
60. Фінансова реструктуризації, її основні заходи.
61. Реструктуризація підприємства, її зміст.
62. Реорганізація як засобів реструктуризації підприємства.
63. Види реорганізації підприємства.
64. Законодавчі вимоги до здійснення реорганізації.
65. Реорганізація, спрямована на укрупнення підприємств, її ефект.
66. Порядок злиття та приєднання підприємств.

67. Реорганізація, спрямована на розукрупнення підприємств, її роль у фінансовому оздоровленні.
68. Порядок поділу та відокремлення підприємств.
69. Порядок реорганізації підприємств перетворенням.
70. Передавальний та розподільчий баланси, особливості їх складання.
71. Завдання експертного оцінювання вартості підприємства.
72. Принципи оцінювання вартості майна.
73. Законодавче врегулювання процедур санації, банкрутства та ліквідації підприємств в Україні.
74. Професійні учасники процесу санації, банкрутства та ліквідації.
75. Арбітражний керуючий, його функції та завдання.
76. Професійні вимоги до арбітражного керуючого, оплати його послуг.
77. Комітет кредиторів і збори кредиторів.
78. Проведення санації підприємства-боржника його керівником.
79. Мирова угода та порядок її укладення.
80. Процедура ліквідації підприємства у разі визнання його банкрутом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України “Про господарські товариства”. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”ю – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Закон України “Про захист економічної конкуренції”. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Закон України “Про аудиторську діяльність”. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

6. *Благодєтелева-Вовк С. Л.* Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. / С. Л. Благодєтелева-Вовк. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 248 с.
7. *Бланк А. И.* Фінансовий менеджмент. – К., 2008.
8. *Бланк А. И.* Антикризисное финансовое управление. – К., 2008.
9. *Карпунь І. Н.* Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. – Л.: Магнолія-2006, 2015. – 418 с.
10. *Лігоненко Л. О.* Антикризове управління підприємством: монографія. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2014. – 589 с.
11. *Онисько С. М., Богач М. М.* Управління фінансовою санацією підприємств: практикум. – Л.: Магнолія-2006, 2014. – 224 с.
12. *Терещенко О. О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2014. – 422 с.
13. *Терещенко О. О.* Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
14. *Тюріна Н. М., Карвацка Н. С.* Управління фінансовою санацією підприємства: підручник. – Л.: Новий Світ-2000, 2013. – 396 с.
15. *Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. / [Пена Т. В., Федорова В. О., Кондрашихін А. Б. та ін.].* – К.: ЦУЛ, 2016. – 440 с.
16. *Управління фінансовою санацією підприємства: підручник / за заг. ред. Т. А. Говорушко.* – К.: ЦУЛ, 2013. – 400 с.
17. *Управління фінансовою санацією: навч. посіб. / В. І. Грачов, І. П. Косарева, І. П. Прохорова, Т. Б. Кузенко.* – Х.: Інжек, 2004. – 208 с.
18. *Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. / С. Я. Салига, О. І. Дацій, Н. В. Нестеренко, О. В. Серебряков.* – К.: ЦНЛ, 2005. – 240 с.
19. *Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. / за ред. М. О. Данилюк, В. І. Савича.* – К.: ЦНЛ, 2006. – 320 с.

20. Управління фінансовою санацією підприємства: навч. посіб. / [Пена Т. В., Федорова В. О., Кондрашихін А. Б. та ін.]. – К.: ЦУЛ, 2008. – 440 с.
21. *Кондрашихін А. Б., Пена Т. В., Федорова В. О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. – К.: Центр учбової літ., 2017. – 208 с.
22. *Копилюк О. І., Штангерт А. М.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літ., 2015. – 216 с.
23. *Федорова В. А., Пена Т. В., Кондрашихін А. Б.* Финансовая санация и банкротство предприятий / Предприятие-регистратор “Свиток”; 05-06. – Севастополь, 2006. – 97 с.

Додаткова

24. *Грідчина М. В.* Корпоративні фінанси: навч. посіб. – К.: МАУП. – 2002. – 232 с.
25. *Валдайцев С. В.* Оценка бизнеса и управление стоимостью предприятия: учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ –ДАНА, 2003. – 720 с.
26. *Ізмайлова К. В.* Фінансовий аналіз: навч. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
27. Контроллинг в бизнесе: методологические и практические основы построения контроллинга в организациях / А. М. Карлинский и др. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 325 с.
28. *Грідчина М. В.* Фінансовий менеджмент: курс лекцій. – 3-тє вид. допов. и перероб. – К.: МАУП, 2012. – 358 с.
29. *Карпунь І. Н.* Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. – Л.: Магнолія, 2012. – 418 с.
30. *Мендрул О. Г.* Вартість підприємств: база оцінки // Держ. інформаційний бюлетень “Про приватизацію”, 2002. – № 3. – С. 44–48.
31. *Мендрул О. Г.* Методологічні особливості оцінки вартості підприємств в умовах економічної трансформації // Держ. інформаційний бюлетень “Про приватизацію”, 2002. – № 9. – С. 56–59.

32. *Бень Т. Г., Довбня С. Б.* Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємств // *Фінанси України.* – 2000. – № 7. – С 48–55.
33. *Брігхем Е.* Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
34. *Головін М. М.* Досудова санація підприємств як альтернативний шлях роздержавлення // *Про приватизацію: Держ. інформ. бюл.* – 2001. – № 11. – С. 44–48.
35. *Дате А.* Практика контролінга: пер. с нем. / под ред. М. Л. Лукашевича, Е. Н. Тихоненковой. – М.: Финанси и статистика, 2001. – 336 с.
36. *Хелферт Э.* Техника фінансового аналізу: пер. с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.